

رسالة حقوق امام سجّاد عليه السلام

مترجم:

دکتر علی شیروانی

سرشناسه	: علی بن حسین علیه السلام ، امام چهارم، ۳۸-۹۴ ق.
عنوان قراردادی	: رساله حقوق، فارسی-عربی.
عنوان و نام پدیدآور	: رساله حقوق امام سجاد علیه السلام / مترجم علی شیروانی.
مشخصات نشر	: تهران: اندیشه مولانا، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۵ ص.
شابک	: ۱۸۰۰۰ ریال 3-14-5634-600-978 ISBN
یادداشت	: فارسی-عربی.
یادداشت	: پشت جلد لاتینی شده: Resaleh hoghogh Emam Sajjad.
یادداشت	: عنوان روی جلد: ترجمه رساله حقوق امام سجاد علیه السلام .
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیر نویس.
عنوان روی جلد	: ترجمه رساله حقوق امام سجاد علیه السلام .
عنوان دیگر	: رساله الحقوق، فارسی.
موضوع	: احادیث اخلاقی.
شناسه افزوده	: شیروانی، علی، ۱۳۴۳ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ۵۰۴۱ ر ۸/ع BP ۲۴۸
رده بندی دیویی	: ۲۹۲/۶۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۸۰۵۲۵۴

رساله حقوق امام سجاد علیه السلام

مترجم: دکتر علی شیروانی

ناشر: انتشارات اندیشه مولانا

چاپ: قدس، قم

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۹

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

شابک: ۳-۱۴-۵۶۳۴-۶۰۰-۹۷۸-3-14-5634-600-978 ISBN

نشر اندیشه مولانا با همکاری انتشارات دارالفکر

◀ قم، خیابان صفائیه، جنب مدرسه امیرالمؤمنین علیه السلام، پلاک ۶۳۶

تلفن: ۷۷۴۳۵۴۴ - ۷۷۳۳۶۴۵ - فاکس: ۷۷۳۸۸۱۴

◀ تهران - خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری

روبروی اداره پست، پلاک ۱۲۴ - تلفن ۶۶۴۰۸۹۲۷ - ۶۶۴۰۹۳۵۲ - فکس ۶۶۹۷۷۶۲۰

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
حقوق پیشوایان	۱۹
حقوق رعیت	۱۹
حقوق خویشان	۲۱
دیگر صاحبان حق	۲۱
۱. حق خداوند	۲۵
۲. حق انسان بر خود	۲۵
۲-۱. حق نفس	۲۵
۲-۲. حق زبان	۲۷
۲-۳. حق گوش	۲۹
۲-۴. حق چشم	۲۹
۲-۵. حق پا	۲۹
۲-۶. حق دست	۳۱
۲-۷. حق شکم	۳۱
۲-۸. حق عورت	۳۳

۳. حقوق کارها [ی عبادی] ۳۳
- ۳-۱. حق نماز ۳۳
- ۳-۲. حق روزه ۳۵
- ۳-۳. حق صدقه ۳۷
- ۳-۴. حق قربانی ۳۹
۴. حقوق پیشوایان ۳۹
- ۴-۱. حق حاکم ۳۹
- ۴-۲. حق معلّم ۴۱
- ۴-۳. حق مالک ۴۳
۵. حقوق رعیت ۴۳
- ۵-۱. حقوق زیر دست ۴۳
- ۵-۲. حق متعلّم ۴۵
- ۵-۳. حق همسر ۴۷
- ۵-۴. حق مملوک [=براه] ۴۹
۶. حق خویشاوندی ۴۹
- ۶-۱. حق مادر ۴۹
- ۶-۲. حق پدر ۵۳
- ۶-۳. حق فرزند ۵۳
- ۶-۴. حق برادر ۵۵
- ۶-۵. حق آزاد کننده برده ۵۵
- ۶-۶. حق برده آزاد شده ۵۷
- ۶-۷. حق نیکوکار ۵۹
- ۶-۸. حق اذانگو ۵۹

- ۹-۶. حق امام جماعت ۶۱
- ۱۰-۶. حق همنشین ۶۳
- ۱۱-۶. حق همسایه ۶۵
- ۱۲-۶. حق هم صحبت ۶۷
- ۱۳-۶. حق شریک ۶۷
- ۱۴-۶. حق مال و دارایی ۶۹
- ۱۵-۶. حق طلبکار ۷۱
- ۱۶-۶. حق معاشر ۷۱
- ۱۷-۶. حق طرف مدعی تو ۷۳
- ۱۸-۶. حق کسی که تو علیه او ادعا داری ۷۵
- ۱۹-۶. حق مشورت کننده ۷۵
- ۲۰-۶. حق مشورت شونده ۷۷
- ۲۱-۶. حق اندرز خواه ۷۹
- ۲۲-۶. حق اندرزگو ۷۹
- ۲۳-۶. حق سالخوردهگان ۸۱
- ۲۴-۶. حق خردسال ۸۳
- ۲۵-۶. حق سائل ۸۳
- ۲۶-۶. حق مسئول ۸۵
- ۲۷-۶. حق شاد کننده ۸۵
- ۲۸-۶. حق کسی که از او به تو بدی رسیده ۸۷
- ۲۹-۶. حق همکیشان ۸۹
- ۳۰-۶. حق اهل ذمه ۹۱

پیشگفتار

رسالة الحقوق از آثار جاودان، ماندگار، پراج و گران مایه‌ای است که از سید الساجدین امام زین العابدین علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام برای شیعیان به یادگار مانده است و همواره مورد توجه عالمان شیعه و عاشقان اهل بیت علیهم السلام بوده و هست و اینک نیز، به یمن احیای آثار اهل بیت در جمهوری اسلامی، توجهی خاص به این رساله شریف از سوی عام و خاص در میهن عزیز ما، مشاهده می‌شود. همین امر، به ضمیمه اصرار فراوان مدیر محترم انتشارات دارالفکر، نگارنده را بر آن داشت تا ترجمه‌ای شیوا و روان از این رساله فراهم آورد و آن را در قالبی شکیل و بی‌بدیل به دوستان اهل بیت تقدیم دارد.

رسالة الحقوق در منابع متعددی نقل شده است که قدیمی‌ترین آنها عبارتند از:

۱. تحف العقول، اثر حسن بن علی بن حسین بن شعبه حرّانی (ره)

متوفی در سال ۳۸۱ ه. ق؛

۲. من لا یحضره الفقیه، اثر ابی جعفر محمد بن علی بن حسین بابویه قمی ملقب به شیخ صدوق، متوفّا در ۳۸۲ ه. ق؛

۳. خصال، از همان مؤلف (جناب شیخ صدوق).

هر سه کتاب از منابع معتبر، مورد استناد و متداول میان شیعیان است. سایر منابع، این رساله را، با واسطه یا بدون واسطه، از این دو بزرگوار نقل می‌کنند. البته تفاوت‌هایی در نقل رساله الحقوق در این سه کتاب وجود دارد. از جمله آن که در تحف العقول و خصال، در آغاز رساله الحقوق، مقدمه‌ای آمده که به منزله فهرست رساله است، اما در من لا یحضره الفقیه، رساله با عبارت «و حق الله الاکبر علیک» آغاز می‌گردد، و این مقدمه را ندارد.

شماره حقوق در تحف العقول، هم در مقدمه و هم متن رساله، ۵۰ حق است، در حالی که در خصال و من لا یحضره الفقیه تعداد آن به ۵۱ حق می‌رسد. در این دو کتاب، حق حج پس از حق نماز و پیش از حق روزه آمده و در تحف العقول نیامده است، و این در حالی است که در مقدمه رساله در خصال، حق حج ذکر نشده و از این جهت همانند تحف العقول است.

همچنین در مقدمه رساله در خصال حق بدهکار ذکر شده ولی در متن رساله نیامده است.

تفاوت‌های جزئی فراوانی، به ویژه میان متن تحف العقول و متن دو کتاب دیگر، وجود دارد که پرداختن به آنها از حوصله این مقدمه بیرون است. آنچه در این نوشتار آمده، مطابق است با نقل تحف العقول که اندکی مبسوط‌تر از نقل صدوق است.

برای تتمیم فایده، سخنی کوتاه دربارهٔ ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری امام سجّاد آورده‌ایم که چونان قطره‌ای از دریاست و در عین حال، همان قطره کافی است تا جان تشنه را سیراب سازد و روح خسته را مرهم نهد، و چشم پرانتظار را امید دهد، و دست پرتما را متاعی پر بها بخشد. این بخش را از کتاب زندگانی علی بن الحسین (ع) به خامهٔ گرانمایهٔ سید جعفر شهیدی - حفظه الله تعالی - برگرفته‌ایم و با اندک تصرفی به محضر خوانندگان تقدیم داشته‌ایم. از آن پس بیانی کوتاه و در عین حال گویا و پر بها از استاد ارجمندم، حکیم متّله، حضرت علامه جوادی آملی - دامت برکاته - به نقل از کتاب فلسفهٔ حقوق بشر آورده‌ام، که فراهم سازندهٔ زمینه‌ای مناسب برای تأمل در معانی عمیق این رساله است.

در پایان توفیق همگان را در پیروی از رهنمودهای پر فروغ ائمهٔ هدی (علیهم‌السلام) خواستارم، و از خدای منان می‌خواهم که به حق آن بزرگواران از تقصیرهای ما درگذرد، گناهانمان را ببخشد، و این قلیل را به فضل و کرمش بپذیرد، انّه ذو الفضل العظیم.

و آخر دعوانا ان الحمد لله ربّ العالمین

و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین

علی شیروانی - حوزهٔ علمیه قم

Shirvani@hawzeh.com